11.10.2021 EOAK/6804/2021

Eduskunta, Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

00102 EDUSKUNTA

Viite: K 8/2021 vp Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2020, TyV kuuleminen 12.10.2021

Kantelujen ja ratkaisujen määrät sekä toimenpideprosentti

Asiaryhmässä, johon kuuluvat työvoimapalvelut, työttömyysturva, työsuojelu, palkkaturva ja kuntouttava työtoiminta (kertomuksen jakso 4.2.14, s. 209 ja jakso 5.16, s. 348–349), tuli vuonna 2020 vireille 299 kantelua ja ratkaistiin 315 kantelua. Vuonna 2021 syyskuun loppuun mennessä on tullut vireille 178 asiaryhmän kantelua ja on ratkaistu 179 kantelua. Hallinnonalan **asiamäärät ovat olleet nousussa viimeisen viiden vuoden aikana** (5:n vuoden keskiarvo 250 asiaa); kuluvana vuonna määrä näyttäisi muodostuvan lähelle vm. keskiarvoa.

COVID-19-pandemiaan liittyvien kantelujen määrä on vähentynyt asiaryhmässä selvästi. Syyskuun 2021 loppuun mennessä asiaryhmässä vireille tulleista kanteluista enää neljä liittyi pandemiaan.

Vuonna 2020 ratkaistut kantelut jakaantuivat kantelun kohteen osalta seuraavasti: työ- ja elinkeinotoimistot (TE-toimisto) 193, Kela 34, työttömyyskassat 28 ja työsuojeluviranomaiset 27. Kuluvana vuonna syyskuun loppuun mennessä ratkaistut kantelut ovat jakaantuneet pitkälti vastaavasti: TE-toimistot 122, Kela 21, työsuojeluviranomaiset 15 ja työttömyyskassat 11.

Kuntouttavaa työtoimintaa koskevia ratkaisuja oli 18 vuonna 2020 ja vuonna 2021 syyskuun loppuun mennessä 4.

Vuonna 2020 annetuista ratkaisuista noin 27 % (86 ratkaisua) oli toimenpideratkaisuja. Vuonna 2021 syyskuun loppuun mennessä annetuista ratkaisuista noin 20 % (35 ratkaisua) on ollut toimenpideratkaisuja. Kaikkien hallinnonalojen kanteluista noin 14 % johti kertomusvuonna toimenpiteisiin. **Toimenpideratkaisujen osuus työelämään liittyvissä asioissa on vakiintuneesti kanslian keskiarvoa korke-**

ampi: säädöspohjaisen käsittelyajan ylittymistä koskevat asiat nostavat lainvastaisen tai virheellisen menettelyn todentavien ratkaisuiden määrää.

Vuonna 2020 ratkaistut TE-toimistojen menettelyyn liittyvät kantelut koskivat julkisten työvoimapalvelujen järjestämistä, työttömyysetuusasioiden käsittelyä ja TE-toimistojen menettelyä aktivointisuunnitelmien ja monialaisten työllistymissuunnitelmien laatimisessa. Arvioinnin kohteena oli useimmiten asian käsittelyn kesto ja hyvän hallinnon perusteisiin kuuluva neuvonta, tiedusteluihin vastaaminen ja huolellisuus asian käsittelyssä. TE-toimistojen menettelyä koskeneista ratkaisuista noin 30 prosenttia oli toimenpideratkaisuja. Lähes 40 prosentissa toimenpideratkaisuista katsottiin, ettei TE-toimisto ollut toiminut hyvän hallinnon perusteiden mukaisesti.

Työttömyysetuudella tuettua omaehtoista opiskelua koskevissa ratkaisuissa moitittavuus koski sitä, etteivät TE-toimistojen ratkaisujen perustelut täyttäneet hallintolain vaatimuksia ratkaisun sisällön ja selkeyden osalta. Vuonna 2020 tällaisia ratkaisuja oli neljä.

Vuonna 2020 suuri osa (noin 37 %) TE-toimistoja koskevista ratkaisuista koski TE-toimistojen antamia työttömyysetuuden maksamisen estäneitä työvoimapoliittisia lausuntoja. Työvoimapoliittiseen lausuntoon perustuvaan työttömyysetuuden maksajan päätökseen voi hakea valittamalla muutosta sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnalta ja lautakunnan päätöksestä voi valittaa vakuutusoikeuteen. Koska oikeusasiamies ei vakiintuneen käytäntönsä mukaan puutu vireillä olevaan asiaan eikä asiaan, johon voi tai olisi voinut hakea muutosta, **työttömyysetuuden epäämistä koskevia kanteluja ei käytännössä tutkita asiasisällöllisesti**.

<u>Työvoimapoliittisten lausuntojen käsittelyajat</u>

TE-toimiston tulee antaa työvoimapoliittinen lausunto ilman aiheetonta viivytystä, kuitenkin **30 päivän kuluessa** siitä, kun hakija on toimittanut lausunnon antamiseksi tarpeellisen selvityksen tai kun määräaika selvityksen antamiseen on päättynyt. Työttömyyskassojen on käsiteltävä työttömyysetuushakemus ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään työttömyysturvalaissa asetetussa määräajassa.

Työttömien työnhakijoiden määrä kasvoi TE-toimistoissa nopeasti ja voimakkaasti COVID-19-pandemian seurauksena alkuvuonna 2020. Eniten työttömien työnhakijoiden määrä kasvoi Uudenmaan TE-toimiston alueella.

Joitakin TE-toimistojen tehtäviä säänteleviä julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain ja työttömyysturvalain säännöksiä muutettiin väliaikaisesti COVID-19-pandemiaan vuoksi. Muutokset tulivat voimaan toukokuun 2020 alussa. Muutoksia ei tehty työvoimapoliitti-

sen lausunnon antamista ja työttömyysetuushakemuksen käsittelyä koskeviin säännöksiin.

TE-toimistoja, työttömyyskassoja ja Kelan hoitamaa työttömyysturvaa koskevia COVID-19-pandemiaan liittyviä kanteluja tuli vuonna 2020 vireille ja ratkaistiin 44. Työttömyysetuusasian käsittelyaikaa koskevia kanteluja ei tullut TE-toimistojen osalta vireille heinäkuun 2020 jälkeen eikä työttömyyskassojen osalta syyskuun 2020 jälkeen. **COVID-19-pandemiaan liittyvistä kanteluratkaisuista lähes 80 prosenttia (34) oli toimenpideratkaisuja**. Ratkaisuja, jotka koskivat työttömyysetuusasian käsittelyä koskevan määräajan ylittämistä, oli 28. Ratkaisuista 16 koski TE-toimiston ja 12 työttömyyskassojen menettelyä. Kaikki TE-toimistoa koskevat ratkaisut koskivat Uudenmaan TE-toimistoa.

Menettelyn **moitittavuutta arvioitaessa otettiin huomioon** se, että TE-toimisto ja työttömyyskassat olivat ryhtyneet heti pandemian alkuvaiheessa käytettävissään oleviin toimenpiteisiin varmistaakseen palvelukyvyn asiakasmäärien kasvaessa ennätyksellisen suureksi.

Edellä mainittujen 16:ta covid-19-pandemiaan liittyneiden TE-toimiston käsittelyaikaa koskevien ratkaisujen lisäksi annettiin yhdeksän ratkaisua, joissa todettiin työttömyysetuusasian käsittelyn pitkittyneen, koska TE-toimistojen menettely ei ollut ollut asianmukaista ja riittävän huolellista.

Oikeusasiamiehelle on tullut **vuonna 2021 vähemmän työttömyysetuusasioiden käsittelyaikaa koskevia kanteluja** kuin edellisenä vuonna. Ratkaistuista kanteluista kuudessa on todettu työttömyysetuusasian käsittelyn viivästyneen.

Kuntouttava työtoiminta

Kuntouttavaan työtoimintaan liittyviä toimenpideratkaisuja annettiin vuonna 2020 kahdeksan. Seitsemässä ratkaisussa todettiin, ettei aktivointisuunnitelmissa oltu mainittu kaikkia kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain (KUTY-laki) säännöksissä edellytettyjä asioita. Kolmessa tapauksessa aktivointisuunnitelmaan oli kirjattu kuntouttavan työtoiminnan lisäksi työvoimapalveluja, mistä johtuen jäi epäselväksi, oliko kantelijoilla ollut suunnitelmaa tehtäessä sellaisia elämänhallinnan tai työ- ja toimintakyvyn ongelmia, joiden vuoksi he eivät olisi pystyneet osallistumaan ensisijaisena oleviin julkisiin työvoimapalveluihin. Yhdessä ratkaisussa kaupungille annettiin huomautus siitä, ettei kaupunki ollut toiminut asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä järjestäessään kuntouttavan työtoiminnan paikkaa.

Oikeusasiamiehelle tuli vuosina 2017–2020 yhteensä 32 kuntouttavaa työtoimintaan liittyvää kantelua. Ratkaisuista 31 kantelusta 14 eli **lähes puolet johti toimenpiteisiin**.

Oikeusvaltioperiaatteen vahvistaminen on keskeinen osa oikeusasiamiehen laillisuusvalvontaa ja oikeusasiamiehen toiminnalle on tärkeää, että kullakin hallinnonalalla on tehokas sisäinen laillisuusvalvonta. Tätä taustaa vasten päätin tammikuussa 2021 ottaa **omana aloitteena tutkittavaksi kuntouttavan työtoiminnan valvonnan** kaikissa kuudessa aluehallintovirastossa (EOAK/233/2021); asian käsittely on kesken.

Tarkastukset

Vuonna 2020 en tehnyt COVID-19-pandemiasta johtuen yhtään tarkastusta TEM:n hallinnonalalla. Vuonna 2021 olen tehnyt kolme tarkastusta: yhden TE-toimiston tarkastuksen (Kaakkois-Suomi), yhden kuntayhtymän työelämäpalvelujen tarkastuksen (Kymenlaakson sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä) ja työsuojeluvalvonnan ja hallinnon tarkastuksen sosiaali- ja terveysministeriön työ- ja tasa-arvo-osastolla. Tarkastuksilla käsiteltiin asioita, jotka olivat nousseet esille kanteluissa. Tarkastukset tehtiin etäyhteyden välityksin ja asiakirjaprosessina.

TE-toimiston tarkastuksella esillä olivat muun muassa asiakkaiden palveluprosessi, työttömyysetuusasioiden käsittely, työttömyysetuudella tuettu omaehtoinen opiskelu, covid-19-pandemian vaikutus TE-toimiston toimintaan sekä TYP-toiminnan seuranta ja ohjaus. Kiinnitin tarkastuksella huomiota muun muassa aktivointisuunnitelman ja monialaisen työllistymissuunnitelman sisältöä koskeviin säännöksiin, kuntouttavaan työtoimintaan ohjaamiseen ja työttömyysetuudella tuettua omaehtoista opiskelua koskevien ratkaisujen perusteluihin.

Kuntayhtymän työelämäpalvelujen tarkastuksella olivat esillä asiakkaiden palveluprosessi, kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen, covid-19-pandemian vaikutus työelämäpalvelujen toimintaan ja asiakkaille tarjolla oleviin palveluihin. Kiinnitin tarkastuksella huomiota muun muassa aktivointisuunnitelman ja monialaisen työllistymissuunnitelman sisältöä koskeviin säännöksiin, kuntouttavaan työtoimintaan ohjaamiseen ja kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseen elinkeinotoimintaa harjoittavassa yksikössä.

Työsuojeluvalvonnan ja hallinnon tarkastuksella olivat esillä ministeriön rooli ja tehtävät työsuojeluvalvonnassa ja -hallinnossa – erityisesti se, miten ministeriö ohjaa aluehallintovirastojen työsuojelun vastuualueiden toimintaa, miten valvontaohjeet valmistellaan sekä miten työsuojelutarkastuksia tekevät henkilöt perehdytetään tehtäviinsä ja millaista koulutusta heille järjestetään. Työsuojelun vastuualueiden osalta esillä olivat toiminnan yhdenmukaisuuden ja asiakkaiden yhdenvertaisen kohtelun turvaaminen, valvontakohteiden kuuleminen työsuojelutarkastuksilla, työsuojeluviranomaisten päätöksistä tehdyt valitukset sekä vastuualueiden toiminta yhdenvertaisuuden edistämisessä ja syrjinnän ehkäisyssä. Tarkastuksella ei noussut esille asioi-

ta, joihin olisi ollut tarvetta kiinnittää laillisuusvalvonnan näkökulmasta huomiota.

Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Päivi Pihlajisto

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asiahallintajärjestelmässä.